

مفهوم یکپارچگی منظر شهری در گذر زمان

زهرا عصار خانیکی^۱، حسن دارابی^۲، هما ایرانی بهبهانی^۳

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد مهندسی طراحی محیط زیست، دانشگاه تهران، Zahra_assar@ut.ac.ir
^۲ عضو هیأت علمی گروه طراحی محیط زیست، دانشگاه تهران، darabih@ut.ac.ir
^۳ عضو هیأت علمی گروه طراحی محیط زیست، دانشگاه تهران، hirani@ut.ac.ir

چکیده

یکی از مفاهیم جدید مطرح شده در علم منظر، یکپارچگی^۱ است. گسترش روز افزون به کارگیری این مفهوم در علوم گوناگون بویژه اکولوژی شهری و طراحی محیط، این سوال را بوجود می آورد که اساسا علت پیدایش این مفهوم در علوم گوناگون چیست؟ چه چیز در جوامع گذشته وجود داشته است که فقدان آن در زمان کنونی موجب پیدایش مفهوم یکپارچگی شده است؟ در راستای پاسخ دهی به سوالات فوق، میتنی بر مطالعه ای تطبیقی، ابتدا به اختصار مفهوم یکپارچگی و سابقه ی آن در علوم گوناگون معرفی شده است. سپس، با مرور تاریخچه ای از رابطه میان انسان و طبیعت در جوامع گذشته، عامل پیدایش این مفهوم کاوش شده است. نتیجه ی این مطالعه نشان می دهد یکپارچگی به شکل تعادل در رابطه میان انسان و طبیعت در شهرهای سنتی وجود داشته است. برهم ریختن مناسبات سنتی و جایگزینی الگوهای نوین این تعادل را برهم ریخته است و بازآفرینی آن در عرصه های برنامه ریزی و طراحی امری الزامی است که بدون آن پایداری منظر با چالشهای بنیادین رودرو خواهد بود.

واژه های کلیدی: یکپارچگی، قطعه قطعه شدگی، تعادل جامعه-طبیعت، رابطه انسان-طبیعت، منظر شهری

۱- مقدمه

رشد روزافزون و بی رویه شهرها و گسترش فضاهای شهری به محیط های حومه، موجب شکل گیری اختلالی تحت عنوان "قطعه قطعه شدگی"^۲ در منظر شده است.

قطعه قطعه شدگی عبارت است از: شکسته شدن یک زیستگاه، اکوسیستم یا منظر به قطعات کوچکتر که علت آن معمولا فعالیت های انسانی است. این فرآیند باعث تغییر در شرایط غیر زیستی محیط زیست مانند تغییر توپوگرافی، حذف زیستگاه، افزایش آلودگی صوتی، تغییر جریان ها مانند جریان آب و هوا می شود. همچنین، المان های قطعه قطعه شدگی خطی (ریل راه آهن و جاده) به علت مرگ و میر به سبب تصادفات، آلودگی ها و تغییر رفتار جانداران، تغییرات مستقیم روی جمعیت دارند و در نهایت این فرآیند ممکن است عملکرد کل اکوسیستم را تخریب کند [1].

تعریف قطعه قطعه شدگی منظر پیچیده تر از تعریف قطعه قطعه شدگی در یک زیستگاه و یا اکوسیستم است، با در نظر گرفتن تعریف کنوانسیون منظر اروپا، "قطعه قطعه شدگی منظر"، فرآیندی صرفا فیزیکی نیست و شامل شکسته شدن روابط انسانی نیز می باشد، در این تعریف جدید از منظر^۳، بعد اجتماعی نیز اضافه شده است و بر اساس

¹ integrity

² Fragmentation

^۳ طبق تعریف اتحادیه منظر اروپا، منظر عبارتست از: ناحیه ای که توسط مردم ادراک می شود و ویژگی های آن حاصل تعامل فاکتورهای محیطی و انسان است.